

VIKBA11

Selekční jazyky

12. 10. 2018: Vybrané otázky klasifikace
(P3+K2)

FF MU, podzim 2018

Mgr. Josef Schwarz

126172@mail.muni.cz

Úkol č. 1

Příklady správných řešení

(tato řešení odpovídají zadání, tj. obsahují konkrétní selekční jazyk pro daný obor)

<i>architektura</i>	<u>Art and Architecture Thesaurus</u>
<i>astronomie</i>	<u>Unified Astronomy Thesaurus</u>
<i>fyzika</i>	<u>Physics Subject Headings</u> <u>Inspec Classification</u>
<i>geologie</i>	<u>GeoRef</u>
<i>lékařství</i>	<u>MeSH</u> (vybralo 5 studentů)
<i>průmyslové vlastnictví</i>	<u>Mezinárodní patentové třídění</u> (2)
<i>teologie</i>	<u>Český teologický tezaurus</u>
<i>umění</i>	<u>Art and Architecture Thesaurus</u>
<i>zemědělství</i>	<u>Agrovoc</u> (3) <u>AGROTERM</u> (2) <u>CAB Thesaurus</u>
<i>životní prostředí</i>	<u>GEMET Thesaurus</u>

Úkol č. 1

Příklady nevhodných řešení

(tato řešení zahrnují jiné typy systémů, než jsou selekční jazyky – nejčastěji jsou uvedeny taxonomie, které se od SJ liší tím, že jsou určeny pro třídění jevů či předmětů v konkrétním oboru, nikoli pro věcné zpracování dokumentů)

NOMENKLATURA:

domy v Uherském Hradišti   [Parcelní číslo na katastrálním území](#)

POJMOVÁ SÍŤ:

informační technologie   [Serelex](#)

PORTÁL:

muzea   [Museum.com](#)

TAXONOMIE:

ekonomika, trh   [Klasifikace produkce CZ-CPA](#)

farmacie   [MedDRA](#)

hudba   [Spindrift Thesaurus of Musical Terms](#) (2)

klimatologie   [Köppenova klasifikace podnebí](#)

minerály   [Strunzova klasifikace](#)

pedologie   [Taxonomický klasifikační systém půd v ČR](#)

průmysl   [The North American Industry Classification System \(NAICS\)](#)

území EU   [NUTS \(Nomenklatura územních statistických jednotek\)](#)

viry   [Taxonomy of Viruses](#)

Klasifikace – základní pojmy

klasifikace: (třídění, systematika)

biologie - taxonomie:

lékařství – nosologie:

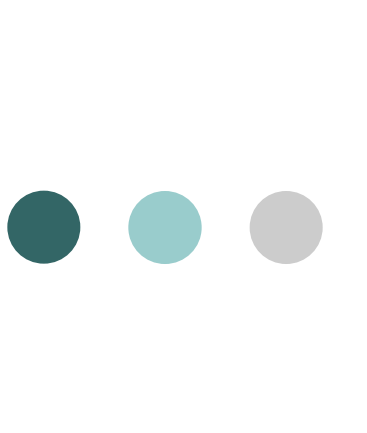
kategorie:

třída:

notace:

fazeta:

Klasifikace – základní pojmy

klasifikace: 1. [*system*] (**třídění, systematika**) Uspořádání pojmů nebo jiných entit do tříd a dalších skupin (podtříd apod.) za účelem vyjádření jejich sémantických vztahů. - 2. [*proces*] (**třídění**) Přidělování notací (znaků tříd) klasifikačního systému za účelem vyjádření obsahu dokumentu.

biologie - **taxonomie**: klasifikace organismů

lékařství – **nosologie**: nauka o třídění nemocí

kategorie: Primární členění speciálního klasifikačního systému nebo hlavní třídy obecného systému. Kategorie obsahují nejobecnější pojmy s širokou extenzí a chudou intenzí.

třída: Skupina klasifikovaných pojmů vzniklá na základě shodných charakteristik za účelem definování sémantických vztahů mezi nimi, která je označena notací.

notace: Symbol vyjádřený posloupností znaků, který se používá k označení tříd klasifikačního schématu, popř. systém těchto symbolů zahrnující i pravidla pro jejich užívání (notační systém).

fazeta: Kategorie entit (množina podtříd) vytvořená uplatněním jedné klasifikační charakteristiky (principium divisionis), která je pro danou kategorii (třídu) podstatná, strukturální.

(zdroj: TDKIV)

Arbitrárnost klasifikace I.

- *Nebeský bazar blahodárných poznatků*
(Eco: *Hledání dokonalého jazyka v evropské kultuře*, s. 185)
  - zvířata se dělí na:
    - patřící císaři
    - vycpaná
    - ochočená
    - selátka
    - sirény
    - bájná zvířata
    - toulavé psy
    - zvířata zahrnutá do této klasifikace
    - co jsou jako šílená
    - nespočitatelná
    - namalovaná tenkým štětcem z velbloudí srsti
    - a tak dále
    - která rozbila džbán
    - která zdálky připomínají mouchu
  - *V čem je problém?*

Arbitrárnost klasifikace II.

Základní kategorie biologické taxonomie

- dříve:

- říše:

- rostliny
    - živočichové

- nyní

-> *molekulární biologie (2. polovina 20. století)*

- *nadříše*

- prokaryonta (Monera) [*jednoduché jednobuněčné organismy*]
      - (např. bakterie)
    - eukaryonta (Protista) [*organismy s buněčným jádrem s chromozomy*]
      - říše
        - houby (Fungi)
        - rostliny (Plantae)
        - živočichové (Animalia)

Příklad ideologického řešení (EWT)

- EWT – European Women's Thesaurus

Lexikum:

-w = not women (např. pensions –w)

- „ideological reversal od standard indexing language which mostly uses the general term for information on men, and women are named separatetly“ (EWT, s. ix)

Struktura:

women's archives

RT archives

women's bookshops

RT bookshops

women's organizations

RT organizations

- „An important ideological choice when making the references in the use of RT in place of NT for terms with a women's aspect such as 'companies' and 'women's companies'; by regarding women's companies as a RT instead of a NT they are placed on the same level as 'ordinary' (=general/men's) companies and hence not regarded as something different or inferior“ (EWT, s. iii)

Fazety na příkladu menu

(pozn.: j=jídla, n=nápoje)

○ „dichotomické“ fazety

- -> dichotomická klasifikace (Porfyrios)

● obsah masa (j)

- bezmasé (proč je „vegetariánské“ méně vhodné?),
masové

● obsah alkoholu (j, n)

- alkoholické, nealkoholické

● obsah soli/cukru (j)

- sladká, slaná

Fazety na příkladu menu (pokr.)

(pozn.: j=jídla, n=nápoje)

○ „diskrétní“ fazety

● gramáž (j) / objem (n)

- 50 g, 100 g, 150 g, ...
- 0,04 l, 0,2 l, 0,3 l, 0,5 l ...
- ->viz též Počet osob

● doba přípravy (j)

- hotová jídla, minutky, delší doba přípravy

● úprava (j, n)

- vaření, pečení, grilování
- svaření, mixování

Fazety na příkladu menu (pokr.)

(pozn.: j=jídla, n=nápoje)

○ „diskrétní“ fazety

- denní doba (j, n)
  - snídaně, svačina, oběd, večeře
- pořadí konzumace (j, n)
  - aperitiv, předkrm, hlavní jídlo+příloha, dezert, digestiv
  - -> fazeta obvykle používaná ve většině reálných lístků
- počet osob (j)
  - jedna, více
- dieta (j)
  - bezlepková, diabetická, racionální, ...
- místo původu (j, n)
  - země, region, ...

Fazety na příkladu menu (pokr.)

(pozn.: j=jídla, n=nápoje)

○ „spojité“ fazety

- -> fuzzy množiny

● cena (j, n)

- 0 až X Kč
- (zdarma, levné, drahé, ...)

● teplota (j, n)

- -X až Y °C
- (chlazené, studené, teplé)

Příklad fazet podle ČSN 01 0193

- letadla

- *podle účelu* ←fazetový indikátor

- nákladní letadla
- osobní letadla

- *podle uživatele* ←fazetový indikátor

- civilní letadla
- vojenská letadla

- Art and Architecture Thesaurus

(Facets and hierarchies)